

JEDNODNIÓWKA WYDANA Z OKAZJI XXIV EDYCJI NAGRODY IM. KAROLA MIARKI

RAPTULARZ SILESIAŃKI

23 października A.D. MMVI
BIBLIOTEKA
ŚLĄSKA

40-021 Katowice
Plac Rady Europy 1
www.bs.katowice.pl

Śladami Patrona

W tym roku już po raz 24. Nagrodę im. Karola Miarki otrzymują twórcy i naukowcy, którzy mają na swoim koncie wybitny dorobek wzbogacający wartości regionu i kraju. Podobnie jak Patron tej Nagrody, który był czołowym działaczem narodowym doby odrodzenia narodowego na Śląsku.

Karol Miarka urodził się 22 października 1825 roku w Pielgrzymowicach, w powiecie pszczyńskim, na pograniczu Prus i Austrii. Naukę rozpoczął w niemieckiej szkole w Pszczynie. Po ukończeniu w roku 1846 seminarium dla nauczycieli szkół ludowych w Głogówku przez rok pełnił obowiązki pomocnika nauczyciela w Lędzinach, następnie samodzielnie nauczał w Urbanowicach i Piotrowicach, by wreszcie podjąć pracę w rodzinnych Pielgrzymowicach. Stale pogłębiał wiedzę oraz szlifował język polski.

Jako pisarz zadebiutował powiastką historyczną *Klemensowa Górka* na łamach „Gwiazdki Cieszyńskiej”. Następnie opublikował rozprawę *Głos wołającego na puszczy górnośląskiej*, w której odważnie zaatakował pruskie metody germanizacyjne oraz wezwał nauczycieli szkół ludowych do pielęgnowania języka polskiego.

W lutym 1868 roku zrezygnował z posady nauczyciela i rozpoczął pracę w redakcji „Zwiastuna Górnośląskiego”. Rok później przejął założone w Chełmie na Pomorzu czasopismo „Katolik” i przeniósł je do Królewskiej Huty, czyli dzisiejszego Chorzowa. Wkrótce gazeta ta stała się najbardziej wpływową i najpopularniejszą na Górnym Śląsku, a jej nakład przekroczył 5 tys. egzemplarzy, dystansując prasę niemiecką.

W roku 1870 pismo uzyskało od komitetu wyborczego we Wrocławiu upoważnienie do przewodniczenia na Śląsku kampanii wyborczej posłów katolickich. Nic więc dziwnego, że na łamach pisma pojawiło się wiele ciekawych artykułów i korespondencji z terenu. Po zwycięstwie wspieranych posłów pismo rozliczyło ich z obietnic wyborczych składanych polskiej ludności.

Największy rozgłos Karolowi Miarcie przyniosły takie artykuły jak: *Jezus, Maria, Józef, ratujcie nas z rąk nieprzyjaciół, bo zginiemy!*, *Język ojczysty najdroższa spuścizna po przodkach* i *Otwarty list do księcia Bismarcka*. W jego tekstach pełno było uwag krytycznych, ale przeważała nieugięta wiara, iż naród polski prócz rozlicznych przy-

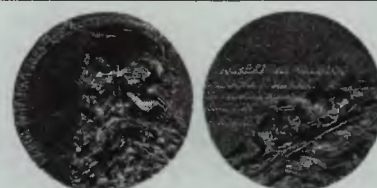
war posiada cnoty pozwalające na godziwe życie w wolności. Za te odważne słowa wytoczono mu wiele procesów sądowych, prawie cztery lata przesiedział w więzieniach pruskich, a wymierzone kary pieniężne przekroczyły, ogromną jak na owe czasy, sumę 150 tys. marek.

Załamany i schorowany Karol Miarka sprzedał „Katolika” i przeniósł się do Cieszyzna. Tam próbował jeszcze rozwinąć działalność, ale uniemożliwiła mu to ciężka choroba. Zmarł w biedzie 15 sierpnia 1882 roku.

Oceniając tę wybitną postać prof. zw. dr hab. Jan Malicki, dyrektor Biblioteki Śląskiej, napisał: „Do Miarki też chyba najpełniej odnieść można szesnastowieczną maksymę: *Ad maximum Poloniae gloriam* – dla największej chwały Polski. Ale też z dodatkiem: *et Silesiae* – i dla Śląska”.

Nagrodą im. Karola Miarki Marszałek Województwa Śląskiego, Michał Czarski i Marszałek Województwa Opolskiego, Grzegorz Kubat uhonorowali w roku 2006: Józefa Brodę, prof. dr. hab. Janusza Hereźniaka, Jerzego Moskala i dr. Krzysztofa Spalka, którzy podążają śladami Patrona Nagrody.

E.Z.

Pamiątkowy Medal Nagrody
jaki otrzymują Laureaci.

TEGOROCZNI

**JÓZEF
BRODA**

Pedagog, multiinstrumentalista, działacz społeczno-kulturalny, folklorysta.

Przez wiele lat był nauczycielem szkół podstawowych w Koniakowie i Istebnej Zaozliu. Prowadził zajęcia w wielu grupach twórczych. Przygotowywał m.in. przedstawienia teatralne, popularyzujące wśród dzieci i młodzieży lokalne tradycje i obrzędy.

Znakomicie gra prawie na wszystkich instrumentach, także na listku czy żdźble. Początkowo z dużymi sukcesami brał udział w konkursach gry na instrumentach ludowych, później dał się poznać jako wykonawca nowoczesnych utworów skomponowanych przez Ryszarda Gabrysia. Występował również z Warszawskim Kwartetem Saksofonowym. Wiele jego nagrań znajduje się w taśmotekach Polskiego Radia i Telewizji Polskiej, a także w zbiorach zagranicznych. W 1977 roku nagrał płytę *Symfonia o przemijaniu, życiu, śmierci...*, która jest podsumowaniem jego dotychczasowych doświadczeń artystycznych i filozoficznych.

Józef Broda gra prawie na wszystkich instrumentach.

Jest osobą, która potrafi nawiązać bardzo twórczy i bezpośredni kontakt z uczestnikami prowadzonych przez siebie festiwali. Tak było przez lata podczas Tygodni Kultury Beskidzkiej, tak dzieje się co roku m.in. w Kazimierzu nad Wisłą, Zielonej Górze czy Nowym Sączu. Taka też, twórcza i bezpośrednia, atmosfera towarzyszyła koncertom *Tam, gdzie biją źródła*, animowanym przez niego na Równicy w Ustroniu.

Jest m.in. laureatem Nagrody Czerwonej Róży (1979) i Nagrody im. Józefa Chałasińskiego (1984). W 1995 roku został uhonorowany Nagrodą im. Oskara Kolberga, a przed trzema laty nagrodą powiatu cieszyńskiego w dziedzinie kultury.

**prof. dr hab.
JANUSZ
HEREŹNIAK**

Geobotanik, dendrolog, ekolog, artysta fotografik, autor licznych prac poświęconych przyrodzie ziemi częstochowskiej.

Profesor zwyczajny Uniwersytetu Łódzkiego w Katedrze Geobotaniki i Ekologii Roślin. Pedagog popularyzujący wiedzę przyrodniczą i orędownik idei powołania Jurajskiego Parku Narodowego – współautor jego utworzenia. Jest też członkiem Wojewódzkiej Rady Ochrony Przyrody Województwa Śląskiego w Katowicach, Rady Zespołu Parków Krajobrazowych Województwa Śląskiego.

Szczególnie silnie związany jest z rodzimą ziemią – regionem częstochowskim. Jego prace, zarówno naukowo-botaniczne, jak i fotograficzne, są poświęcone północnej części Wyżyny Śląsko-Krakowskiej. Jest jednym z botaników, dzięki którym możliwy był intensywny rozwój badań florystycznych i fitysocjologicznych na tym terenie.

Autor ponad 160 publikacji, w tym około 70 oryginalnych prac naukowych oraz 10 książek. Jako artysta fotografik opublikował około 135 prac, w tym 54 naukowe, głównie o tematyce botanicznej, 13 dotyczy zagadnień związanych z fotografią naukową i artystyczną. Jest także autorem zestawów fotografii do 15 książek, wydanych w kraju i za granicą.

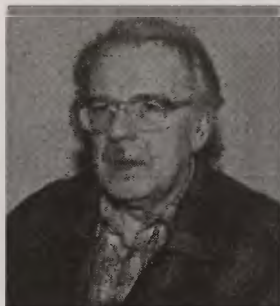
Prawie 40 lat swego życia poświęcił na dokumentację przyrodniczą regionu częstochowskiego. Przyczynił się do powstania Parków Krajobrazowych oraz do utworzenia kilku rezerwatów przyrody.

Profesor Hereźniak został wyróżniony około 30 odznaczeniami, podkreślającymi wartość jego zasług w dziedzinie ochrony przyrody, kultury i fotografii.

**Jedna z fotografii
Janusza Hereźniaka,
Cereus Peruvianus,
1963.**

LAUREACI

**JERZY
MOSKAL**

Artysta plastyk, scenograf i współtwórca Centrum Scenografii Polskiej Muzeum Śląskiego w Katowicach.

Ukończył studia na Wydziale Grafiki Krakowskiej ASP. Tutaj też debiutował jako scenograf i inscenizator. Pierwszym dziełem, dzięki któremu zwrócono uwagę na młodego twórcę, były *Igraszki z satyrem* w katowickim Teatrze Satyry (1957). Wówczas też związał się z telewizją, przez trzy lata pełnił funkcję naczelnego scenografa w katowickim ośrodku (1957–1960).

Był też redaktorem pism społeczno-kulturalnych „Przemiany” i „Poglądy”. W ciągu 23 lat ukazało się ponad 300 kolaży oraz 200 ilustracji i portretów jego autorstwa.

Współpracował ze znakomitościami polskiej sceny, takimi jak: Lidia Zamkow, Kazimierz Kutz, Józef Para.

Do historii polskiego teatru należą realizacje: *Sonata Kreutzerowska*, *Pamiętnik z Powstania Warszawskiego*, *Zmartwychwstanie*, *Lot nad kukłowym gniazdem*.

Należy do grona wybitnych artystów, znanych powszechnie w kraju, identyfikowanych z naszym regionem. Świadczą o tym nagrody otrzymane na festiwalach m.in. w Opolu, Kaliszu i Wrocławiu. Zainicjował Biennale Plakatu Polskiego w Katowicach i współorganizował kolejne edycje Spotkań Teatru Wizji i Plastyki.

Wielką pasją Jerzego Moskala są też dzieje Śląska – owego styku kulturowego, ale i niezwykłego źródła twórczej inspiracji. W tym też nurcie mieszczą się niezwykle książki, takie jak: *Ilustrowany słownik dziejów Śląska* (1993), *Bogucice, Załęże et nova villa Katowice* (1993), czy też *Album pisarzy śląskich* (1972).

Scenografia Jerzego Moskala do *Nocy Listopadowej* Stanisława Wyspiańskiego. Teatr Śląski w Katowicach, 1981.

**dr
KRZYSZTOF
SPAŁEK**

Naukowiec paleontolog, pracownik Uniwersytetu Opolskiego w Katedrze Biosystematyki Zakładu Botaniki.

Tytuł doktora nauk przyrodniczych uzyskał na Uniwersytecie Wrocławskim w 1999 roku przedstawiając rozprawę naukową zatytułowaną *Chronione i rzadkie rośliny naczyniowe w zbiorowiskach roślinnych równiny opolskiej*.

Odkrywcą stanowiska paleontologicznego w Krasiejowie. Autor ponad 100 publikacji naukowych i opracowań dotyczących geografii roślin, geobotaniki, fitysocjologii i ochrony przyrody. Współredaktor pierwszej w Polsce regionalnej *Czerwonej księgi roślin województwa opolskiego*. Odkrywcą kilku nowych dla Polski zbiorowisk roślinnych. Autor wielu publikacji popularnonaukowych dotyczących przyrody i historii Śląska Opolskiego.

Silesaurus opolensis, dinozaur z tego gatunku jest znany jak do tej pory jedynie z wykopalisk w Krasiejowie.

Odkryte przez Krzysztofa Spałka stanowisko paleontologiczne w Krasiejowie należy do największych i najciekawszych na świecie. Znalezione w nim bardzo liczne skamieniałe kości triasowych płazów i gadów, m.in. najstarszego reprezentanta z linii rozwojowej dinozaurów – silezaura *Silesaurus opolensis*. Jak dotąd w Polsce w ogóle nie odnaleziono kości dinozaurów, a jedynie ich tropy. Dzięki odkryciu tego stanowiska Śląsk Opolski i Polska zaistniały na paleontologicznej mapie świata.

Współredaktor (razem z Arkadiuszem Nowakiem) m.in. książki *Ochrona szaty roślinnej Śląska Opolskiego* (2004) oraz autor kilku rozdziałów w niej zawartych.

Dr Spałek jest popularyzatorem wiedzy przyrodniczej o Śląsku Opolskim dzięki publikacjom w czasopiśmie krajowych i zagranicznych.

Wyróżnieni Nagrodą im. Karola Miarki (1983–2006)

I Rok 1983 (uroczystość wręczenia odbyła się w Katowicach):

Jan Tacina (woj. bielskie), Sławomir Folfasiński (woj. częstochowski), Józef Kachel (woj. katowickie), Stefania Mazurek (woj. opolskie)

II Rok 1984 (Opole):

Józef Miksia (woj. bielskie), dr Franciszek Sobalski (woj. częstochowski), prof. dr hab. Witold Nawrocki (woj. katowickie), dr Piotr Świerc (woj. opolskie)

III Rok 1985 (Bielsko-Biała):

dr hab. Edmund Rosner (woj. bielskie), Jan Pietrzykowski (woj. częstochowski), Aleksander Widera (woj. katowickie), Franciszek Adamiec (woj. opolskie)

IV Rok 1986 (Częstochowa):

dr Edward Buława (woj. bielskie), doc. dr Mieczysław Stańczyk (woj. częstochowski), Wilhelm Szewczyk (woj. katowickie), doc. dr hab. Franciszek Antoni Marek (woj. opolskie)

V Rok 1987 (Katowice):

Józef Pilch (woj. bielskie), dr Andrzej Ślaski (woj. częstochowski), Jan Walczek (woj. katowickie), prof. dr hab. Dorota Simonides (woj. opolskie)

VI Rok 1988 (Opole):

Władysław Oszelda (woj. bielskie), Janusz Płowecki (woj. częstochowski), Tadeusz Kijonka (woj. katowickie), doc. dr Zbyszko Bednorz (woj. opolskie)

VII Rok 1989 (Bielsko-Biała):

Robert Danel (woj. bielskie), Rajmund Piersiak (woj. częstochowski), Stanisław Hadyna (woj. katowickie), Jan Goćzoł (woj. opolskie)

VIII Rok 1990 (Częstochowa):

dr Jerzy Polak (woj. bielskie), dr Aleksander Jaśkiewicz (woj. częstochowski), ks. Stanisław Tkocz (woj. katowickie), Waleria Nabzdyk (woj. opolskie)

IX Rok 1991 (Katowice):

prof. dr hab. Ewa Chojecka (woj. bielskie), Aleksander Markowski (woj.

częstochowski), prof. dr hab. Krystyna Heska-Kwaśniewicz (woj. katowickie), Paweł Kozerski (woj. opolskie)

X Rok 1992 (Opole):

Alicja i Eugeniusz Paduch (woj. bielskie), ks. prof. Marian Duda (woj. częstochowski), prof. dr hab. Jerzy Zieliński (woj. katowickie), Lutoslawa Malczewska (woj. opolskie)

XI Rok 1993 (Bielsko-Biała):

Jerzy Kronhold (woj. bielskie), Stefan Sygit (woj. częstochowski), Henryk Mikołaj Górecki (woj. katowickie), Alojzy Wierzoń (woj. opolskie)

XII Rok 1994 (Częstochowa):

Jan Krop (woj. bielskie), o. Jan Golonka (woj. częstochowski), Zygmunt Brachmański (woj. katowickie), ks. bp prof. dr hab. Alfons Nossol (woj. opolskie)

XIII Rok 1995 (Katowice):

Franciszek Suknarowski (woj. bielskie), Mieczysław Tkacz (woj. częstochowski), prof. Andrzej Jasiński (woj. katowickie), Adolf Warzok (woj. opolskie)

XIV Rok 1996 (Opole):

Tadeusz Trębacz (woj. bielskie), Jadwiga Wosik (woj. częstochowski), prof. Jan Wincenty Hawel (woj. katowickie), prof. dr hab. Michał Lis (woj. opolskie)

XV Rok 1997 (Bielsko-Biała):

Leon Miękina (woj. bielskie), Jerzy Kędziora (woj. częstochowski), prof. zw. dr hab. Józef Śliwiok (woj. katowickie), prof. dr hab. Wiesław Lesiuk (woj. opolskie)

XVI Rok 1998 (Katowice)

prof. dr hab. Jan Malicki (woj. katowickie), Alina Świeży (woj. bielskie), ks. dr Ireneusz Skubiś (woj. częstochowski), prof. dr hab. Teresa Smolińska (woj. opolskie)

XVII Rok 1999 (Katowice)

Marceli Antoniewicz (woj. śląskie), Janina Marcinkowa (woj. śląskie), ks. abp Damian Zimoń (woj. śląskie)

XVIII Rok 2000 (Katowice)

Antoni Halor (woj. śląskie), Alojzy Kopoczek (woj. śląskie), Krzysztof Wielgut (woj. śląskie)

XIX Rok 2001 (Pielgrzymowice)

Antoni Gładysz (woj. śląskie), Wiesław Głowacz (woj. śląskie), Andrzej J. Zakrzewski (woj. śląskie)

XX Rok 2002 (Pielgrzymowice)

prof. Julian Gembalski (woj. śląskie), dr Ryszard Kincel (woj. śląskie), ks. prof. zw. dr hab. Jan Związek (woj. śląskie)

XXI Rok 2003 (Pielgrzymowice)

Andrzej Kalinin (woj. śląskie), Wojciech Kilar (woj. śląskie), prof. Michał Kliś (woj. śląskie)

XXII Rok 2004 (Pielgrzymowice)

ks. dr hab. Józef Budniak (woj. śląskie), Adam Mroczek (woj. śląskie), Marek Plura (woj. śląskie)

XXIII Rok 2005 (Pielgrzymowice)

prof. dr hab. Marian Głowacki (woj. śląskie), Andrzej Koniakowski (woj. śląskie), dr Maria Lipiok-Bierwiazek (woj. śląskie)

XXIV Rok 2006 (Opole)

Józef Broda (woj. śląskie), prof. dr hab. Janusz Hereźniak (woj. śląskie), Jerzy Moskal (woj. śląskie), dr Krzysztof Spalek (woj. opolskie)

RAPTULARZ Jednodniówka
SILESIAŃKI Biblioteki Śląskiej. Druga w roku 2006. Redakcja i oprac. cdyt.: Elwira Zborowska – Dział Naukowo-Badawczy B.Śl. Druk: Dział Poligraficzno-Wydawniczy B.Śl. Nakład: 150 egz.